

תקופת הראשונים - מבוא

מעלת הראשונים:

סח מרן הרב ש"ך זצ"ל: פעם אמרתי לפני הגרי"ז זילחברשטין זצ"ל על אחד מגדולי דורנו שהוא גדול יותר מפלוני שבדור הקודם. הפסיקיני הגרי"ז ואמר: חלילה! אין לומר כן ביחס לדור הקודם, אין מקום לדרוג לומר מי מהם ראשון, מי מהם שני, מי מהם שלישי. לא משום שלא היה בניהם דרוג, אלא משום שאין בהשגתנו כדי לדרגם כפי שלא יעלה בדעותינו לדרג מלאכים, ולומר האם מיכאל גדול יותר מגבריאל. כך צריכים אנו להתייחס אל המלאכים (שבת קי"ב ע"ב) וכולל זה גם את הדור הקודם, על אחת כמה וכמה שאין להשוות אחד מבני דורנו אליהם, שכן זוהי השוואה בין אדם למלאך, ויהא זה האדם הגדול ביותר והמלאך הקטן ביותר, הרי הם שני סוגים ואין כל אפשרות השוואה בניהם.

תורתם של הראשונים:

"ובזמן הזה תקפו הצרות יתדות ודחקה השעה בכל, ואבדה חכמת חכמינו ובינת נבוינו הסתתרה. לפיכך אותם הפרושים, ההלכות והתשובות שחברו הגאונים וראו שהם דברים מבוארים נתקשו בימנו ואין מבין ענייניהם כראוי אלא מעט במספר. ואין צורך לומר הגמרא עצמה הבבלית והירושלמית וספרא וספרי ותוספתא שהם צריכים דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך ואח"כ יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים והמותרים ושאר דיני תורה היאך הוא..."

(הקדמת הרמב"ם לספרו "היד החזקה")

ר' חיים מוולוז'ין: "ובראות רבותינו חכמים הראשונים אחרי חתימת התלמוד, כי מחמת כובד הגלות נתמעטו הישיבות, וראו כי מעטים המה בני עליה השטים בים התלמוד, למצוא בו את כל הנעשה הדקדוק ופרטי הדינים, ואחינו בני ישראל אשר בגולה יפוצו בכל פינה ותרבו קהילות ישראל, והמורים מתוך הש"ס נתמעטו. לזאת חוברו חיבורים שיהא בהם הלכות פסוקות. וכן בדורות שאחריהם ואחר אחריהם, הכל לפי הספקות וספיקי הספקות המתחדשים בכל דור"

(הקדמת הגר"ח לביאור הגר"א)

אופי הגלות:

"לפני אלפי שנה הוגד לנו בנבואה 'והפיצך ד' מכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ' (פ. תבוא) ונבואה זו הפכה למציאות. אם גם נמצאו עד היום פינות נידחות מיישובי תבל שנעדרו מהם ישובים יהודיים, הנה כעת, הגיעו פליטים גם עד שם. הכרח הוא שיתקיים בנו, בכל העמים- במלואו"

(הקדמה ל"יקבתא דמשיחא" להגר"א וסרמן)

שאלה: מה ההבדל בין הגלות שהייתה עד סוף תקופת הגאונים, לגלות שמתחילה תקופת הראשונים?

תשובה: עד יום זה היו כולם במקום אחד ומעתה והלאה מפזרים בכל העמים.